

21. dubna 2024 6:30 [Literatura](#) [Literatura faktu](#) [Rusko](#)

„Celý můj život hoří.“ Autorky dvou knih o Rusku dokázaly peklo přežít. A následně ho i popsat

TEREZA WILLOUGHBY

Ruští vojáci pochodují během vysvěcení ruské ortodoxní „katedrály ozbrojených sil“ u Moskvy. 14. 6. 2020. Foto Igor Palkin, tisková služba patriarchátu / Reuters

V češtině vyšly knihy dvou zásadních současných ruských autorek: Moje Rusko s podtitulem Zprávy ze ztracené země od Jeleny Kostučenko a vloni Odnos můj žal Katěрины Gordějevy. Obě neúnavné kritičky Kremlu podávají pohled na mentalitu svého národa a její dopady. Každá to dělá jinak, přesto spolu jejich zdánlivě nesourodé texty velice úzce souvisí.

Sedmatřicetiletá investigativní reportérka Jelena Kostučenko, která od prvního dne invaze ruských vojsk na Ukrajinu informovala přímo z válečné zóny, shrnuje ve své knize Moje Rusko patnáct let své novinářské práce na území Ruska.

O deset let starší laureátka Ceny Anny Politkovské Katěrina Gordějeva pracovala do anexe Krymu jako válečná reportérka pro federální program NTV, po invazi na Ukrajinu ji nyní ruská vláda označila za zahraniční agentku. Soubor jejich čtyřiaadvaceti reportáží Odnos můj žal vypráví osudy těch, které tato invaze zasáhla, na nejrůznějších místech Evropy od Moskvy až po Brno.

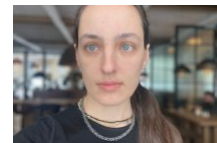
Deníky ruské duše

Pokud se podle Platóna s Aristotelem filozofie rodí z údivu, pro filozofii bolesti to platí několikanásobně. Svíravý pocit navzdory lidskému hrdinství zaplaví tělo jako lavina, ať už prožíváme ztrátu bližního, zradu milence, strach z budoucnosti, nebo všechno dohromady.

Texty dvou ruských autorek píšou o bolesti způsobené národem národu. Vypráví příběhy beznaděje, za nimiž prosakuje opovržení vlastní krví. Je to komplikovaná láska k sobě, jež provází ruskou duši a dává vzniknout násilí.

Přečtěte si také

„Oni tě zabijí, je to schválené.“ Ruská reportérka vypráví, jak mapovala válečné zločiny a jak ji chtěl Putinův režim zavraždit

Mluvíme-li o široké ruské duši, nesmíme se omezovat na romantizovanou představu vytvářenou intelektuální menšinou. Realita, o které píšou Kostučenko i Gordějeva, je mimo intence lidského chápání.

Každá jinak, ale obě se stejnou citlivostí a schopností naslouchat píšou deník této duše. Píšou o svém národu s nenávistí i láskou, s pochopením i uvěřitelným odstupem.

Co krmí bestii

Gordějeva v knize Odnos můj žal líčí příběhy ukrajinských žen, jež přímo poznamenala válka. Konflikt ale popisuje z obou stran, pracuje i s hlasy těch, s nimiž logicky nemůže souhlasit. Do jednoho textu se dostávají nejen jasné oběti, ale také ti, které drží válka v kleštích každodenní kolaborace.

Publicistická kniha Moje Rusko druhé ruské novinářky Jeleny Kostučenko naopak sleduje, co krmí bestii, která tyto příběhy vytváří. Sleduje životy ruské střední a nižší třídy.

MOJE RUSKO

zprávy ze ztracené země

JELENA KOSŤUČENKOVÁ

Moje Rusko. Foto: Argo

Vyptává se na ulicích, v domovech i v institucích a popisuje beznaděj, jejíž řešení často vede k alkoholu, násilí a prostituci. A zjišťuje, že národ, který nutí svět k obavám z budoucnosti, chová ten nejhlubší strach sám v sobě.

Nabízí se paralela, kterou možná řada čtenářů odsoudí jako prvoplánovou. A srovnávat zlo, různé typy zla je opravdu vždy velice ošidné, přestože fakta mluví ve váš prospěch.

Jednou z filmových událostí sezony byl film Zóna zájmu Jonathana Glazera. Příběh absolutního zla je vyprávěn prostřednictvím zvuků, které narušují idylu. Gesta a náznaky v každodennosti formují obraz o jeho banalitě.

Zatímco nepřeborné množství velkofilmů se stejným tématem po divákovi často sklouzne jako dobře odehraná partie počítačové hry, jako abstraktní ilustrace kolektivní paměti, tady podprahově vnímáme konkrétní detaily, které na tuto paměť bezprostředně útočí.

Přečtěte si také

Zóna zájmu, holokaustový horor mezi kedlubnami

Kolik botiček by muselo být na hromadě v muzeu holokaustu, aby na žádnou takovou hromadu už nikdy žádná v historii lidstva nepříbyla? Ani jedna z autorek nemá odpověď. Vypráví ale stejně intenzivní příběhy, přestože jejich příčina není a zřejmě nemůže být jen tak snadno postavena mimo zákon.

Celý můj život hoří

Ukazují zlo uprostřed reality, kterou dennodenně žijeme, a proto je těžší se proti jejich textům obrnit, jako to už téměř všichni instinktivně děláme ve vztahu k opakujícím se větám ze zpravodajství. Ostřelování, mrtví, zadržení, nepřátelé režimu, utrpení, odvaha, únava, demagogie.

„Mluvila jsem a slzy mi tekly proudem. (...) Děkuju jim za osvobození a mám při tom před očima ten tank, jak se otáčí, střílí a v mžiku všechno vzplane a hoří a hoří. Celý můj život, všechn jeho smysl, všechna něha,“ vypráví Inna o šikaně na hranicích při útěku z Ukrajiny poté, co přišla o svoji rodinu. Je to jedna z hrdinek Gordějevy, kterou válka zasáhla naprosto nepřipravenou, a tak mezi tanky a padajícími bombami překotně opouští i to málo, co jí ze života zbylo.

Odnos můj žal

Katěrina
Gordějevová

maraton

Odnos můj žal. Foto: Maraton

Proti ní stojí příběhy Jeleny Kostučenko, její vlastní zoufalá snaha pochopit mentalitu, která ten tank řídí. Dokonale symptomatická je v podstatě hned její vlastní první vzpomínka.

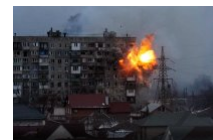
Jako by se v ní podstata ruské střední třídy zhmotnila v malé holčičce, která žije uprostřed všudypřítomné smrti – způsobené nedostatečnou lékařskou péčí, nekvalitním alkoholem i sebevraždami – a ztotožní si hlavního politického představitele s obavou, jejíž dosah a původ nedokáže pojmenovat.

„Dívala jsem se na něj a myslela si: To ty můžeš za to, že je moje maminka tak utahaná. (...) Že dřív byli lidé hodní a žili v Sovětském svazu, kdežto teď žijeme v Rusku – a Rusko je horší. Když se Jelcin v bedně objevil, zamračila jsem se a řekla, že je hnusný. Maminka se občas pousmála. Začala jsem se tedy dívat na zprávy s ní a nadávat na Jelcina, abych viděla její úsměv.“

Občanským postojem se stává nevědomost, jíž je přímo úměrná agresivita. Holčička, tedy střední třída, nechápe, ale na svoje instinktivní, neopodstatněné chování má pozitivní reakci, takže víc a víc nadává nevzhlednému chlapovi v bedně. A pak se tam jednoho dne objeví jiný, který nemá oči jako dvě škvírky, ale jemuž září optimismem. Jmenuje se Putin.

Přečtěte si také

Navštivte město, které už neexistuje. Drastický dokument 20 dní v Mariupolu odhaluje rozsah válečných hrůz

Žít ve strachu

Ani jedna z autorek se nepokouší o morální apel. Nemanipulují s city, a to ani tehdy, když Gordějeva poslední kapitolu koncipuje jako osobní vyznání. Tento konflikt totiž nadlouho poznamená ukrajinskou mentalitu.

Nemusíte přímo ztratit své blízké, stačí chvilku žít ve strachu ze sirén a vzdáleného dunění, uprostřed zvuků zkázy a bolesti, co se na dlouhá desetiletí vepsaly do těl všech zúčastněných. Všechno je jiné, a přesto stejné, tento dojem zůstává po přečtení obou textů. Ani jeden se nesnaží o indoktrinaci, přesto jsou výsostně politické.

Pocity, které vyvolávají, scény, které odhalují, liberálnímu člověku na výběr nedávají. Zároveň jsou zvláštním způsobem útěšné už tím, že na světě existuje odvaha, která dokáže přežít peklo a následně ho popsat.

Obě knihy spojuje právě pocit bolesti, kterou dělá člověk člověku. Nesou v sobě bezmoc a obrovskou křivdu neuznanou jejím pachatelem. Křivdu, kterou už nikdo nikdy nenapraví.

Autorka je redaktorkou České televize.

Stručně

- Knihu Moje Rusko Jeleny Kostučenko vydalo letos v únoru Argo v překladu Libora Dvořáka.
- Kniha Odnos můj žal od Katěрины Gordějevy vyšla loni v nakladatelství Maraton v překladu Václava Štefka.

Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz.